

บทคัดย่อ

การรำกราวนางยักษ เป็นการรำที่สำคัญสำหรับผู้แสดงที่รับบทบาทนางยักษในการแสดงโขนและละครของไทย ผู้รับบทบาทนางยักษทุกคนต้องรำเพลงนี้ได้ ซึ่งการรำกราวนางยักษมีขั้นตอนการฝึกหัด ได้แก่ การฝึกเดินเสา การฝึกหัดท่ารำตามแบบฉบับโขน การถ่ายทอดกระบวรท่ารำเพลงกราวใน และการฝึกหัดจิตกริยาแบบตัวนาง ซึ่งในกระบวนการฝึกหัดและถ่ายทอดกระบวรท่ารำนั้นมีข้อควรคำนึงหลายประการที่มีผลต่อการถ่ายทอดท่ารำ ได้แก่ ความชอบและความสนใจของผู้รับการถ่ายทอด ทักษะของผู้รับการถ่ายทอด วิธีการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด และระยะเวลาในการถ่ายทอด ซึ่งส่งผลให้กระบวนการถ่ายทอดไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้การถ่ายทอดมีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้รับการถ่ายทอด ทักษะที่ดีของผู้รับการถ่ายทอด การฝึกหัดตามขั้นตอน และสำหรับการเรียนในชั้นเรียน ควรคำนึงถึงการคัดเลือกบทเรียนที่เหมาะสมในการสอน ซึ่งการฝึกหัดเพลงกราวนางยักษนับเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทักษะทางการแสดงบทบาทนางยักษให้มีความชำนาญ เพราะเป็นเพลงหน้าพาทย์สำคัญที่บทบาทนางยักษแทบทุกบทต้องใช้ในการแสดง

คำสำคัญ: กราวนางยักษ/ การถ่ายทอด/ กระบวรรำ/ การฝึกหัด/ ข้อควรคำนึงถึง

ABSTRACT

Kraw Nang Yak Dance is essential to dancers who perform the role of Nang Yak (Female Demon) in the performance of Khon and Thai classical dance drama. All Nang Yak dancers must be able to perform this dance. The training steps of Kraw Nang Yak Dance include the practicing of dance movements for the pole dance, Khon dance and Krawnai dance as well as the practicing of the distinctive movements and demeanors of the female characters in Thai classical dances. The training and transmission process of the dance movements of this dance have created several problems with significant impacts on the transmission of Kraw Nang Yak dance movements. These reflections originated from such factors as the passion and interest of dance trainees in the dance, their dance skills, trainers' transmission technique and the length of training. These factors can render the training process less efficient than it should be. Therefore, to ensure efficient transmission of dance movements, trainers should take into consideration the appropriate qualifications and skills of dance trainees as well as the suitability of the training steps. For class instruction, special attention should be given to the selecting of suitable dance lessons for students.

Key words: Kraw Nang Yak/ Transmission/ Dance/ Training/ Reflections

* ดร. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ, วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, burawatj@gmail.com

การรำ “กราวนางยักษ์ หรือ กราวนางยักษ์” เป็นการรำที่สำคัญสำหรับผู้แสดงที่รับบทบาทนางยักษ์ทั้งในการแสดงโขนและละครของ
ไทย เนื่องจากเป็นเพลงที่ประกอบกิจการเดินทางหรือการยกทัพของตัวยักษ์และนางยักษ์ เพลงกราวนางยักษ์นั้นมีกระบวนการรำที่เรียบง่ายมาจาก
แม่ท่าของการฝึกหัดโขนยักษ์และเสริมลีลาที่เป็นกิริยาของตัวนางเข้าไปให้เป็นแบบฉบับของเพลงกราวในของตัวนางยักษ์โดยเฉพาะ เช่น ท่าห่มผ้า
การก้าวข้างหลบเข้าแบบตัวนาง เป็นต้น ซึ่งผู้แสดงบทบาทนางยักษ์ทุกคนต้องรำเพลงนี้ได้ และการที่จะสามารถรำได้ดีจะต้องมีขั้นตอนการฝึกหัด
เป็นลำดับขั้น ดังนี้

1. การฝึกเดินเสา

การเดินเสา คือ การเดินโดยยกเท้าขึ้นลงสลับกัน สาเหตุที่เรียกว่าเดินเสาเพราะในการฝึกนั้นผู้รับการฝึกต้องเหยียดแขนตั้งออกไป
ไปด้านหน้าระดับไหล่ ฝ่ามือทาบกับเสา แต่ในปัจจุบันการฝึกไม่นิยมทาบฝ่ามือกับเสาแล้วแต่ยังเหยียดแขนตั้งไปด้านหน้าลำตัว ปลายนิ้วเหยียดตั้ง
หักข้อมือขึ้นในลักษณะเดียวกับ การทาบมือที่เสา ยืนแยกขาหันปลายเท้าทั้งสองออกไปด้านข้างลำตัว ย่อเข่าลงให้เป็นมุม 90 องศา ลักษณะนี้เรียก
ว่า ตั้งเหลี่ยม หรือลงเหลี่ยม จากนั้นย่อเท้าซ้ายขวาสลับกัน ในขณะที่ยกเท้า ให้ยกเท้าขึ้นสูงจนเป็นมุม 90 องศา แล้วหนีบน้องเข้าหาลำตัว โดย
ครูดันแบบจะเคาะจังหวะประกอบการเดินเสาเพื่อให้ผู้รับบทบาทเคยชินกับจังหวะของเพลง โดยปกติแล้วจังหวะที่ครูเคาะจะเป็นจังหวะเพลงกราวใน¹

การฝึกเดินเสาเป็นการฝึกหัดเบื้องต้นเพื่อเสริมสร้างกำลังขาให้แข็งแรง ไม่เหนียวง่าย และยังเป็นการฝึกฟังจังหวะเพลง
กราวในไปด้วย ถึงแม้ว่าจะเป็นขั้นตอนการฝึกหัดเบื้องต้นแต่เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากการรำกราวนางยักษ์ต้องใช้พลังกำลังของขาเนื่องจาก
มีการเต้นแบบโขน มีการกระแทกเท้า การกระแทกส้น และการเก็บเท้า ดังนั้นหากผู้ฝึกหัดไม่มีกำลังขาที่แข็งแรงเพียงพอ อาจทำให้การปฏิบัติทำรำไม่
ถูกต้องและขาดความงดงามตามแบบฉบับของการแสดง

2. การฝึกหัดท่ารำแบบฉบับโขน

ขั้นตอนนี้จำเป็นสำหรับผู้รับบทบาทเป็นนางยักษ์ที่ไม่มีพื้นฐานของการแสดงโขน เพราะท่ารำส่วนใหญ่ นำมาจากท่าของ
การแสดงโขนตัวยักษ์ ดังนั้น ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานของการแสดงโขนจำเป็นต้องฝึกหัดทำความเข้าใจกับท่ารำที่เป็นแบบฉบับของโขน โดยผู้ถ่ายทอดต้อง
ฝึกหัดตั้งเตื้องสาของการยกขา การตั้งวง การหลบเหลี่ยมที่มีลักษณะของตัวพระและตัวลิงผสมกัน การกระแทกเท้า หรือยืดกระแทก การกระแทกพื้น
การกระแทกส้น การลอยหน้า การขึ้น การเหลียว การจับอาวุธ ซึ่งเป็นท่าที่มีใช้อยู่เกือบตลอดเพลง ดังนั้นผู้รับการถ่ายทอดต้องทำความเข้าใจกับกลวิธี
การปฏิบัติท่ารำเหล่านี้และหมั่นฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ

3. การฝึกหัดกระบวนการท่าเพลงกราวใน

การฝึกหัดกระบวนการท่านั้นจะประกอบไปด้วยผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดนั้นจะถ่ายทอดตามกระบวนการท่าพร้อม
ทั้งอธิบายกลวิธีในการทำท่าแต่ละท่าให้กับผู้รับการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเข้าใจและทำท่ารำได้ถูกต้องและงดงามตามแบบแผน ซึ่งในขณะที่
ทำการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดจะคอยสังเกตการณ์ปฏิบัติท่ารำของผู้รับการถ่ายทอดว่าถูกต้องงดงามตามแบบแผนหรือไม่ หากมีข้อบกพร่องผู้ถ่ายทอด
จะอธิบายและแก้ไขจุดบกพร่องจนผู้รับการถ่ายทอดสามารถปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้องและงดงามตามแบบแผน ซึ่งขั้นตอนนี้จำเป็นต้องใช้ระยะเวลา
ในการฝึกหัดระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดอย่างเพียงพอ รวมไปถึงผู้รับการถ่ายทอดต้องไปฝึกฝนด้วยตนเองเพิ่มเติมตามคำแนะนำของ
ผู้ถ่ายทอดด้วย

1. จิรัชญา นูรวัฒน์, “นาฏยลีลาของนางยักษ์ในโขนและละคร” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), 289.

ภาพที่ 1: ภาพการถ่ายทอดกระบวนการร่ำเพลงกราวนางยักษ์
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ฤตพชรพร ทองถนอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

4. การฝึกหัดลีลาแบบตัวนาง

ในการฝึกหัดขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากขึ้นตอนหนึ่ง เนื่องจากเป็นลีลาที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตัวยักษ์ผู้ชายและตัวนางยักษ์ โดยเฉพาะผู้รับการถ่ายทอดที่เป็นผู้ชายจะต้องฝึกหัดจิตกริยาแบบผู้หญิง เช่น การเดิน การลอยหน้า การสะบัดหน้า เป็นต้น ส่วนผู้รับการถ่ายทอดที่เป็นผู้หญิงต้องฝึกให้มีลีลาเข้มแข็งเช่นผู้ชาย แต่สามารถเพิ่มเติมจิตกริยาของผู้หญิง เช่นการสะบัดหน้า การค้อน ซึ่งต้องอยู่ในดุลยพินิจของผู้ถ่ายทอดด้วยว่าสามารถปฏิบัติท่าทางเช่นนี้ได้หรือไม่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์อาจารย์วัชนิ เมษะมาน ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงบทบาทนางยักษ์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ท่านได้กล่าวว่า การเพิ่มเติมนายละเอียดเล็กน้อยบางประการทำให้เสริมบุคลิกของตัวละครให้ดูเป็นผู้หญิงมากขึ้น เช่น การลอยหน้าและสะบัดหน้าตามในจังหวะสุดท้าย นอกจากนี้ยังถือเป็นอัตลักษณ์ในการแสดงส่วนบุคคลของท่านอีกด้วย² ซึ่งท่านได้รับการฝึกหัดจากปรมาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะบทบาทนางยักษ์หลายท่าน และการแสดงของท่านสร้างความประทับใจให้กับผู้ชมการแสดงทุกครั้ง แสดงให้เห็นว่าการใส่ใจรายละเอียดในการแสดงซึ่งต้องใส่ใจตั้งแต่ขั้นตอนการฝึกหัด เป็นผลให้การแสดงมีความงดงามและถูกต้องตามแบบฉบับนาฏยลักษณ์ของการแสดงนั้น ๆ และสร้างความประทับใจให้กับผู้ชมได้

5. การถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่ององค์ประกอบการแสดง

นอกจากความสามารถในกระบวนการร่ำแล้ว ผู้ถ่ายทอดต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการแสดงอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากเป็นส่วนเสริมการแสดงให้มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดควรอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ให้ผู้รับการถ่ายทอดเข้าใจและเพิ่มความระมัดระวังเมื่อทำการแสดง โดยมีประเด็นหลักที่สำคัญ ได้แก่

เครื่องแต่งกาย เนื่องจากบทบาทนางยักษ์ในโขนและละครมีฐานันดรที่แตกต่างกัน เช่น นางยักษ์ป่า นางยักษ์เมือง ดังนั้นรายละเอียดของเครื่องแต่งกายจะแตกต่างกัน นางยักษ์เมืองจะสวมเสื้อปักดิ้น และหมสไบนางยักษ์ ส่วนนางยักษ์ป่าจะสวมเสื้อที่เป็นเนื้อผ้าเรียบและหมสไบนางยักษ์เช่นกัน ซึ่งทั้งนางยักษ์ป่าและนางยักษ์เมืองจะต้องแต่งกายให้มีสีตรงตามลักษณะของตัวละครที่ระบุในบทละครหรือสีและลักษณะหัวโขน หรือพงศาวดารเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งการสวมเสื้อปักดิ้นนั้น ตัวเสื้อจะมีน้ำหนักมากและเวลาสวมต้องรัดเสื้อให้แน่นเพื่อให้สร้อยของผู้แสดงมีความสวยงาม ดังนั้นจะมีความอึดอัดในการสวมใส่ และอีกประการหนึ่งนางยักษ์ในการแสดงโขนจะต้องสวมศีรษะโขน ผู้รับการถ่ายทอดจึง

2. วัชนิ เมษะมานา, “การร่ำและการฝึกหัดบทบาทนางยักษ์ในการแสดงโขนและละคร,” สัมภาษณ์โดย จิรัชญา นูร์วัฒน์, 12 มกราคม 2559.

ควรต้องมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยในการสวมศีรษะโขน ควรฝึกซ้อมพร้อมด้วยการสวมศีรษะโขนให้คุ้นเคย เพราะศีรษะโขนนั้นมีช่องสำหรับมองที่ตาทั้งสองข้างและมีช่องเล็ก ๆ ที่บริเวณปากเพื่อสำหรับหายใจและคาบเชือก หากสุขภาพร่างกายไม่พร้อมอาจทำให้เหนื่อยง่ายและอาจหมดสติในระหว่างแสดงได้

การแต่งหน้า เนื่องจากนางยักษ์ในการแสดงละครรำจะไม่สวมศีรษะปิดหน้าดังเช่นการแสดงโขน แต่ใช้วิธีแต่งหน้าแทน ผู้ถ่ายทอดควรอธิบายการแต่งหน้าของนางยักษ์ในการแสดงที่เป็นข้อควรคำนึงหลัก ดังนี้

- การแต่งหน้าของนางยักษ์ในละครรำมี 2 ลักษณะ คือ การเขียนพรายหน้ายักษ์ และการแต่งหน้าปกติแล้วสวมศีรษะโขนไว้บนศีรษะโดยไม่สวมลงมาปิดหน้า

- การเขียนพรายหน้ายักษ์ จะไม่สวมศีรษะโขน เพราะถือว่าการซ้อนหน้า แต่จะสวมกระบังหน้าแทน

- การเขียนพรายหน้ายักษ์ผู้เขียนต้องมีความเชี่ยวชาญ และมีความเข้าใจในลักษณะของพรายหน้าแต่ละลักษณะ ซึ่งระหว่างยักษ์เพศชายและนางยักษ์ จะมีลักษณะการเขียนพรายหน้าที่แตกต่างกัน

ดังนั้น ผู้รับการถ่ายทอดต้องระมัดระวังและพิถีพิถันในการคัดเลือกผู้ที่จะมาเขียนพรายหน้า เพื่อให้เขียนออกมาได้ทั้งความถูกต้องและความสวยงามไปพร้อมกัน

ภาพที่ 2: ภาพการแต่งกายของนางยักษ์เมือง ซึ่งเป็นนางยักษ์ในการแสดงโขน
ที่มา: ผู้เขียน บันทึกเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2554

ภาพที่ 3: ภาพการแต่งกายของนางยักษ์ป่า มีการเขียนพรายหน้าและสวมกระบังหน้า
แทนการสวมหัวโขน

ที่มา: ผู้เขียน บันทึกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2556

องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการ คือ อาวุธที่ใช้ในการแสดง อาวุธหลักที่ใช้ในการแสดงสำหรับบทบาทนางยักษ์นั้น ได้แก่ กระบอง ที่มีลักษณะเป็นท่อนยาวและควั่นเป็นเกลียว มีด้ามจับ ผู้รับการถ่ายทอดควรฝึกการใช้อาวุธให้ชำนาญ ควรเลือกอาวุธที่เหมาะสมกับสรีระของตนเอง ไม่สั้นไปหรือยาวไป และไม่ควรมีน้ำหนักที่หนักมาก เพราะจะทำให้แขนล้าเมื่อทำการแสดงได้ นอกจากกระบองแล้ว นางยักษ์บางตัวอาจมีอาวุธที่แตกต่างออกไป เช่น นางอังกาสดไล (อากาสตะไล) มีการใช้อาวุธทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว วิธีการใช้อาวุธแต่ละชนิดก็แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ถ่ายทอด จึงต้องฝึกหัดให้ผู้รับการถ่ายทอดใช้อาวุธแต่ละชนิดให้ชำนาญ การแสดงจึงจะออกมาสวยงามตามแบบฉบับของการแสดงบทบาทนางยักษ์

องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากอีกประการคือ ดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งในกระบวนการรำกราวนางยักษ์ใช้เพลงกราวในประกอบการแสดง ซึ่งผู้ถ่ายทอดควรแนะนำแนวทางสำหรับผู้รับการถ่ายทอด ดังนี้ ขั้นแรกควรอธิบายถึงลักษณะของเพลงกราวในว่าเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่มีท่วงทำนองเข้มแข็ง ดุดัน จึงเป็นหน้าพาทย์ที่บรรจุให้ใช้สำหรับบทบาทยักษ์ และท่วงทำนองและหน้าทับเป็นสิ่งที่ผู้รับการถ่ายทอดต้องฝึกฟังให้ชำนาญ หน้าทับในการรำกราวนางยักษ์มี 3 ลักษณะคือ หน้าทับหลักของเพลงกราวใน จะมีเสียงคือ ต่อม ต่อม ต่อม ต่อม ช่วงแจกไม้ หน้าทับจะมีเสียง ป๊ะ เท่ง ป๊ะ และการรวักกลอง และส่วนที่สำคัญคือการบากกลอง ซึ่งบ่งบอกว่าหมดจังหวะแต่ละลักษณะและเปลี่ยนเป็นจังหวะใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนท่ารำด้วย ผู้รับการถ่ายทอดจึงต้องฝึกฟังจังหวะเหล่านี้ให้ชำนาญเพราะจะสามารถรำได้ลงจังหวะอย่างถูกต้องตามหลักการทางนาฏศิลป์ไทย

ในการถ่ายทอดและรับการถ่ายทอดท่ารำในแต่ละครั้งสิ่งที่ผู้ถ่ายทอดมักประสบ คือ ปัญหาในการถ่ายทอดท่ารำ และจากกระบวนการถ่ายทอดที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้นหากเป็นการถ่ายทอดในลักษณะตัวต่อตัว ปัญหาที่พบจะเป็นปัญหาเฉพาะของตัวผู้รับการถ่ายทอดซึ่งมีปัจจัยประกอบหลายประการ ได้แก่ พื้นฐานทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทย การฝึกหัดที่มากเพียงพอ ความรู้และเข้าใจในการปฏิบัติท่ารำรวมถึงลีลาในการรำด้วย แต่หากเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นปัญหาที่พบบ่อยมีส่วนที่แตกต่างออกไป เนื่องจากเป็นการเรียนการสอนที่มีผู้รับการถ่ายทอดจำนวนมาก และเป็นการเรียนในระยะสั้น มีการวัดผลโดยการสอบปฏิบัติท่ารำ ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการสอบผู้เรียน

ต้องเรียนบทเรียนต่อไป จึงเป็นเหตุให้ผู้เรียนมุ่งสมาธิและความสนใจอยู่ที่บทเรียนใหม่และไม่ได้ฝึกฝนทบทวนบทเรียนที่เรียนผ่านมาแล้วเท่าที่ควร ไม่เหมือนกับการถ่ายทอดเพื่อออกแสดงซึ่งต้องทบทวนและฝึกฝนจนเชี่ยวชาญจึงจะสามารถออกแสดงต่อสาธารณชนได้

ข้อควรคำนึงในกระบวนการถ่ายทอดทำรำเพลงกราวนางยักษ์

จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเป็นทั้งผู้รับการถ่ายทอดและผู้ถ่ายทอดหลายครั้ง* จึงทำให้พบข้อควรคำนึงหลายประการจากกระบวนการถ่ายทอดบทบาทนางยักษ์ ดังจะกล่าวถึงเป็นลำดับ ดังนี้

1. ความชอบของผู้รับการถ่ายทอด

ความชอบในที่นี้หมายถึง ความพึงพอใจในบทเรียนของผู้เรียน ในปัจจุบันผู้เรียนที่เลือกเรียนทางด้านนาฏศิลป์ในระดับอุดมศึกษาล้วนมีเหตุผลที่หลากหลาย เช่น ตัวผู้เรียนมีความชอบในศาสตร์แขนงนี้อย่างแท้จริง ผู้ปกครองมีความชอบในศาสตร์แขนงนี้และสนับสนุนให้เรียน ผลการเรียนถึงในระดับการเรียนในสาขาวิชานี้ เป็นสาขาวิชาที่คิดว่าตนเองมีความถนัด หรือต่อยอดจากการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นต้น และยังมีอีกหลายเหตุผลในการเลือกเรียนในสาขานี้ และเหตุผลสำคัญที่นำมาซึ่งปัญหาด้านนี้ คือ ความเข้าใจในตัวศาสตร์ที่คลาดเคลื่อนของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนอาจมีความชอบและได้ทำกิจกรรมด้านนี้ในช่วงที่เรียนชั้นมัธยมศึกษา แต่การทำกิจกรรมในโรงเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนน้อยของศาสตร์แขนงนี้ เมื่อเข้ามาเรียนในระดับที่สูงขึ้นบทเรียนมีความลึกซึ้งมากขึ้น ผู้เรียนต้องพบกับบทเรียนทั้งที่ชอบและไม่ชอบ และเมื่อมีทัศนคติที่เป็นด้านลบต่อบทเรียนบางบทเรียน ความใส่ใจและตั้งใจฝึกฝาย่อมไม่เท่ากับบทเรียนที่ตนเองชอบหรือถนัด ทำให้เป็นผลต่อการปฏิบัติทำรำที่ไม่ถูกต้องและขาดความงดงามตามแบบฉบับของการแสดง

2. ความสนใจของผู้รับการถ่ายทอด

ความสนใจของผู้เรียนนั้นมีที่มาจากความชื่นชอบส่วนบุคคล เมื่อมีความชอบ ความสนใจเพื่อศึกษาหาความรู้จะมีมากกว่าสิ่งที่ตนมิได้สนใจ จะสังเกตได้ว่า ผู้รับการถ่ายทอดที่มีความสนใจจะมีการซักถามข้อข้องใจในการปฏิบัติทำรำ เมื่อปฏิบัติทำรำไม่ได้ หรือมีการปฏิบัติทำรำให้ผู้ถ่ายทอดดูและสอบถามว่าปฏิบัติได้ถูกต้องหรือไม่ และต้องแก้ไขสิ่งใดบ้าง โดยมีต้องให้ผู้ถ่ายทอดเป็นผู้บอกแต่เพียงอย่างเดียว ในขณะที่ผู้ที่ไม่สนใจ จะปฏิบัติทำรำตามให้ผู้ถ่ายทอดได้ถ่ายทอดให้ แต่ไม่มีการตรวจสอบตนเองว่าสามารถปฏิบัติทำรำได้ถูกต้องหรือไม่ และไม่ทบทวนบทเรียนเท่าที่ควรจะสังเกตได้จากการเรียนการสอนในครั้งที่ 1 ผู้ถ่ายทอดได้แนะนำกลวิธีและต่อทำรำให้กับผู้รับการถ่ายทอดและให้ผู้รับการถ่ายทอดกลับไปฝึกฝนด้วยตนเอง เมื่อถึงการเรียนในครั้งที่ 2 กลุ่มที่มีความสนใจและพยายามซักถามข้อข้องใจในการเรียนในครั้งที่ 1 จะสามารถปฏิบัติทำรำได้ต่อเนื่อง ครบถ้วนตามแบบฉบับการรำกราวนางยักษ์ ส่วนกลุ่มที่ไม่พยายามซักถามและไม่ฟังในขณะที่ผู้ถ่ายทอดได้อธิบายกลวิธีการปฏิบัติ หรือการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการปฏิบัติทำรำ จะมีการปฏิบัติทำรำได้ไม่ครบถ้วนและไม่ถูกต้องตามแบบฉบับของการรำกราวนางยักษ์

3. ทักษะที่ต่างกันของผู้รับการถ่ายทอด

สำหรับการถ่ายทอดเพื่อออกแสดง โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ถ่ายทอดจะคัดเลือกผู้รับการถ่ายทอดที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การรับการถ่ายทอด เช่น มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยในระดับดีถึงดีมาก มีประสบการณ์ในการแสดง มีรูปร่างและบุคลิกที่เหมาะสมกับการรับบทบาทนางยักษ์ เป็นต้น แต่หากเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนผู้ถ่ายทอดไม่สามารถจะเลือกคุณสมบัติของผู้รับการถ่ายทอดได้ เนื่องจากในปัจจุบันสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งนั้นเปิดรับทั้งบุคคลที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยและบุคคลที่ไม่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย ในส่วนที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยนั้นมีทั้งที่มีพื้นฐานทางโขนและละคร ทักษะของผู้เรียนในหนึ่งชั้นเรียนจึงมีความแตกต่างกันเป็นอันมาก จึงเป็นเหตุให้การรับรู้และการปฏิบัติทำรำมีความแตกต่างเป็นอันมาก เช่น ผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านโขนยักษ์จะรับรู้ขั้นตอน กลวิธีในการรำ และการปฏิบัติทำรำจะสามารถปฏิบัติได้ค่อนข้างถูกต้อง สร้างความสะดวกให้กับผู้ถ่ายทอด เช่น การเอ่ยชื่อทำรำหรือชื่อแม่ท่าของโขนยักษ์ ผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านโขนยักษ์จะสามารถปฏิบัติได้ทันที ผู้ถ่ายทอดเพียงอธิบายเพิ่มเติมถึงลีลาและพลังที่ใช้เนื่องจากเป็นตัวนาง ลีลาจึงต้องมีจริตกิริยาของเพศหญิง และพลังที่

* จากประสบการณ์การเป็นผู้รับการถ่ายทอดจากครูที่รับบทบาทการแสดงเป็นนางยักษ์ทั้งครูทางด้านนาฏศิลป์โขนและละครรำ และจากประสบการณ์การเป็นผู้ถ่ายทอดทำรำเพลงกราวนางยักษ์ และแนะนำกลวิธีการรำเพลงกราวนางยักษ์ให้กับนิสิตนักศึกษาสำหรับการสอบรำเดี่ยวมาตรฐานทางด้านนาฏศิลป์ในหลายสถาบันและการเป็นวิทยากรถ่ายทอดทำรำเพลงกราวนางยักษ์ให้กับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

แสดงออกจะต้องไม่เข้มแข็งดุนเท่ากับผู้ฝึกที่เป็นเพศชาย ทำให้การเรียนการสอนสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและมีเวลาเหลือเพียงพอต่อการทบทวน และฝึกฝนเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญมากขึ้น ส่วนผู้ที่มีพื้นฐานจากนาฏศิลป์ไทยแขนงอื่น การรับรู้ขั้นตอน กลวิธีในการรำและการปฏิบัติท่ารำจะไม่ถูกต้องในทันที ผู้ถ่ายทอดจะต้องอธิบายลักษณะของท่ารำ กลวิธีการปฏิบัติท่ารำที่ถูกต้อง รวมถึงตรวจสอบว่าผู้รับการถ่ายทอดนั้นสามารถปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้อง จึงจะสามารถสอนหรืออธิบายด้านลีลาการแสดงได้เป็นลำดับต่อไป ซึ่งในลักษณะนี้จะต้องใช้เวลาในการอธิบายและการปฏิบัติท่ารำซ้ำหลายครั้งมากกว่าผู้ที่มีทักษะทางด้านโขนยักษ์ผู้เรียนกลุ่มนี้จึงจะเข้าใจขั้นตอนการรำและกลวิธีของท่ารำแต่ละท่า และสามารถปฏิบัติท่ารำได้อย่างถูกต้องตามแบบฉบับการรำกราวนางยักษ์

4. วิธีการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด

วิธีการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอดเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดสามารถปฏิบัติท่ารำได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากที่กล่าวข้างต้นว่าผู้รับการถ่ายทอดนั้นมีทักษะที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ถ่ายทอดย่อมต้องมีการเตรียมตัวและหากกลวิธีในการถ่ายทอดตามทักษะของผู้รับการถ่ายทอด หากผู้ถ่ายทอดมีความเชี่ยวชาญในการแสดงบทบาทนี้ แต่ไม่ถนัดในการอธิบายหรือการถ่ายทอดรวมไปถึงไม่สามารถแก้ไข จุดบกพร่องของผู้รับการถ่ายทอดได้ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดไม่เข้าใจในกระบวรท่ารำและไม่สามารถปฏิบัติท่ารำให้ถูกต้องและงดงามตามแบบฉบับได้

5. ระยะเวลาในการทำการถ่ายทอด

ระยะเวลาในการเรียน สำหรับการถ่ายทอดเพื่อการออกแสดงต่อสาธารณชนนั้น ผู้ถ่ายทอดจะต้องพิจารณาแล้วว่าผู้รับการถ่ายทอดมีความแม่นยำในกระบวรท่ารำ รวมถึงมีลีลาการรำที่งดงามตามแบบฉบับของนาฏลักษณ์ตัวนางยักษ์ จึงจะอนุญาตให้ทำการแสดงได้ ซึ่งระยะเวลาของการถ่ายทอดในลักษณะนี้ไม่สามารถระบุแน่นอนได้ว่าควรใช้เวลานานเท่าใด แต่ในการที่จะฝึกหัดจนชำนาญย่อมต้องใช้ระยะเวลามากพอสมควร การแสดงจึงจะมีคุณภาพ แต่หากเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนระยะเวลาในการถ่ายทอดและรับการถ่ายทอดนั้นมีเวลาที่จำกัด เนื่องจากในการเรียนการสอนในปัจจุบันจะเรียนโดยการนับหน่วยกิตและเรียนตามเนื้อหาในหลักสูตร ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีเวลาในการเรียน 2-4 ครั้งต่อหนึ่งบทเรียน ซึ่งในหนึ่งครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมงแล้วแต่ว่าเป็นหลักสูตรของที่ใดและกำหนดเวลาในการเรียนไว้เท่าใด ซึ่งทั้งนี้รวมการสอบปฏิบัติเพื่อประเมินผลไว้ในจำนวนครั้งด้วย และในเวลาที่จำกัดจะต้องสอนและสอบให้จบบทเรียน ดังนั้นผู้ถ่ายทอดอาจต้องงดเว้นรายละเอียดบางอย่างไปเพื่อให้ถ่ายทอดได้จบทันตามเวลาที่กำหนด ด้วยว่าทักษะของผู้รับการถ่ายทอดไม่เท่ากัน ดังนั้นการสอนด้วยความรวดเร็ว เช่น การต่อกระบวรท่ารำให้จบภายใน 1-2 ชั่วโมงจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก หรือหากทำได้คุณภาพของการถ่ายทอดอาจไม่ดีเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามผู้ถ่ายทอดต้องพยายามเก็บรายละเอียดของการปฏิบัติท่ารำให้ถูกต้องซึ่งอาจมีทั้งผู้รับการถ่ายทอดที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยความเข้าใจ และผู้รับการถ่ายทอดที่ไม่สามารถปฏิบัติได้เพราะยังไม่มีสมาธิในบทเรียน ดังนั้นระยะเวลาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กระบวรการถ่ายทอดท่ารำประสบผลสำเร็จหรือไม่

จากปัญหาที่กล่าวมาเป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดกระบวรท่ารำกราวนางยักษ์ซึ่งเป็นผลให้การถ่ายทอดท่ารำออกมาไม่ถูกต้อง ผู้รับการถ่ายทอดบางส่วนไม่สามารถรำหรือแสดงได้ถูกต้องตรงตามแบบฉบับของนาฏลักษณ์กระบวรการรำกราวนางยักษ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วในกระบวรการถ่ายทอดควรมีข้อควรคำนึงถึงเพื่อแก้ไขปัญหาและทำให้กระบวรการถ่ายทอดเป็นไปด้วยความราบรื่น มีความถูกต้องและงดงามตามแบบฉบับนาฏลักษณ์ของกระบวรการรำกราวนางยักษ์

ข้อควรคำนึงถึงในการฝึกหัดการรำเพลงกราวนางยักษ์

จากการประสบปัญหาจากการฝึกหัดกระบวรท่ารำเพลงกราวนางยักษ์ที่กล่าวมาในเบื้องต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการฝึกหัด เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในขั้นต้นแก่ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด เพื่อให้การถ่ายทอดนั้นมีความถูกต้องและงดงามตามแบบฉบับนาฏลักษณ์ของการรำกราวนางยักษ์ ดังจะกล่าวถึงเป็นลำดับ ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้รับการถ่ายทอด

คุณสมบัติของผู้รับการถ่ายทอดเป็นปัจจัยหลักข้อแรกของการฝึกหัดกระบวนการรำนางยักษ์ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงสำหรับการถ่ายทอดกระบวนการรำนางยักษ์ โดยในการถ่ายทอดเพื่อการออกแสดง ควรคำนึงถึง

1.1 พื้นฐานทางด้านการแสดง ผู้ที่จะรับบทบาทนั้นควรจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาในสาขานาฏศิลป์ไทยชน หรือละครรำ สำหรับในการแสดงโขน โดยส่วนใหญ่จะคัดเลือกจากผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านโขนยักษ์ก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากมีความเข้าใจในกระบวนการรำนางยักษ์อยู่แล้ว นอกจากโขนยักษ์แล้ว ผู้ที่ได้รับบทบาทการแสดงนางยักษ์ ยังใช้ผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านโขนลิงด้วย ดังจะเห็นได้จากการแสดงของกรมศิลปากรที่คุนคุกรี่ วรเศริน ผู้รับบทบาทหนุมานที่มีชื่อเสียงของกรมศิลปากร รับบทบาทเป็นนางกานาสูร ซึ่งเป็นนางยักษ์ ในการแสดงโขน ชุด ปราบกานาสูร หรือคุณครูฉลาด พุกลานนท์ รับบทบาทตัวนางยักษ์ทั้งในการแสดงโขนและละครรำ เป็นต้น แต่หากเป็นการแสดงละคร ผู้รับการถ่ายทอดไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางโขนยักษ์ แต่ต้องมีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย และต้องรับการฝึกหัดตามกระบวนการฝึกหัดข้างต้น และหมั่นฝึกซ้อมด้วยตนเองอย่างหนัก เพื่อให้การแสดงที่ออกสู่สายตาผู้ชม งดงามและมีความสมจริงและถูกต้องตามแบบฉบับการรำ

1.2 บุคลิกภาพของผู้แสดง การแสดงหรือสวมบทบาทตัวละครใด ๆ การคัดเลือกบุคลิกภาพของผู้แสดงให้ใกล้เคียงกับบุคลิกของตัวละคร จะช่วยให้การแสดงดูสมจริงขึ้น เช่น ผู้รับบทบาทนางยักษ์ควรมีรูปร่างสูงใหญ่ ค่อนข้างท้วม มีกิริยาสง่า น่าเกรงขาม มีความมองอาจฝั่งผาย ในขณะเดียวกันควรมีความคล่องแคล่ว ปราดเปรียว และมีความมั่นใจในตนเอง แต่อย่างไรก็ดี อ.วัชนิ ได้ให้ข้อสังเกตว่า “ผู้รับบทบาทนางยักษ์สำหรับครูไม่จำเป็นต้องตัวใหญ่ ขอให้อำนาจได้ เต้นได้ เสียงไม่เพี้ยนก็สามารถแสดงได้”⁴ ซึ่งผู้ถ่ายทอดบางท่านจะพิจารณาจากความสามารถเป็นหลัก แต่ผู้เขียนขอให้ข้อสังเกตว่าหากคัดเลือกจากคนที่มีบุคลิกใกล้เคียงกับตัวละครจะทำให้การแสดงดูสมจริงมากขึ้น

1.3 ลักษณะนิสัย ผู้รับการถ่ายทอดต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร เพราะการรับบทบาทการแสดง หรือการเรียนในชั้นเรียนก็ตาม ผู้รับการถ่ายทอดต้องทำความเข้าใจกับบทบาทตัวละครที่ได้รับซึ่งอาจต้องมีการทำการศึกษานอกเวลาที่ทำการศึกษา หรือภายในชั้นเรียน รวมไปถึงการฝึกทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง ผู้รับการถ่ายทอดจะต้องมีความรับผิดชอบจึงจะบังคับตนเองให้ศึกษาและปฏิบัติตามกระบวนการทั้งหมดนี้ได้โดยมิต้องให้ผู้ถ่ายทอดต้องย้ำเตือนซ้ำหลายครั้ง

2. ทักษะของผู้รับการถ่ายทอด

ทักษะของผู้รับการถ่ายทอดนั้นมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดเพื่อการออกแสดงเป็นอันมาก เนื่องจากหากทักษะดี การแสดงจึงจะออกมาดี และหากทักษะไม่ดี การแสดงจะออกมาไม่ดีด้วย นอกจากการคัดเลือกผู้แสดงที่มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยแล้ว ต้องคัดเลือกผู้ที่มีทักษะในการแสดงที่ดีด้วย ทักษะการแสดงที่ดีหมายถึง มีความสามารถด้านการแสดงสูง ผ่านการฝึกหัดทั้งเบื้องต้น การฝึกหัดเพลงหน้าพาทย์ การแสดงเป็นชุดเป็นตอน มีทักษะในการฟังจังหวะดนตรี หมายถึง มีความแม่นยำในการฟังและเข้าใจในจังหวะดนตรี ไม่ร่าคร่อมจังหวะ และสามารถแยกแยะจังหวะกลองแต่ละแบบที่ใช้ในการรำนางยักษ์ได้ หากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงบนเวทีด้วยแล้วยิ่งเป็นผลดีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจะมีความเข้าใจในเรื่องทิศทางการใช้เวทีซึ่งจะทำให้การถ่ายทอดกระบวนการรำนางยักษ์สะดวกยิ่งขึ้น และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้ดี มีความจำที่ดี และมีความเข้าใจในกระบวนการรำนางยักษ์ สามารถเลียนแบบผู้ถ่ายทอดและนำกลับไปฝึกฝนด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนในการถ่ายทอด

ผู้ถ่ายทอดควรจัดลำดับการถ่ายทอดให้เป็นลำดับขั้น โดยควรเริ่มจากการให้ผู้ถ่ายทอดทำความเข้าใจกับตัวละครที่จะถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอดควรทราบเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครนั้น ตัวละครนั้นเป็นใคร ทำอะไรในเรื่อง ตัวละครมีความพิเศษหรือไม่ อย่างไร อุปนิสัยของตัวละครเป็นอย่างไร บุคลิกของตัวละครเป็นอย่างไร เพื่อที่จะถ่ายทอดตัวละครที่เป็นเพียงจินตนาการของผู้ประพันธ์ออกมาเป็นภาพที่สมบุรณ์และมีความสมจริง เมื่อผู้รับการถ่ายทอดมีความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละครแล้ว ลำดับต่อไปคือการฝึกหัดเบื้องต้น จะฝึกหัดสิ่งใดบ้างขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ถ่ายทอด โดยพิจารณาจากทักษะทางการแสดงของผู้รับการถ่ายทอด แต่หากเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะต้องฝึกทุกอย่างเหมือนกันทั้งหมด โดยเริ่มจากการฝึกเดินเสาและการฟังจังหวะเพลงกราวใน การฝึกหัดกระบวนการรำนางยักษ์แบบโขน เมื่อผู้รับการถ่ายทอดมีความเข้าใจในจังหวะเพลงและมีความชำนาญในการฝึกเบื้องต้นแล้ว จึงเริ่ม

3. ประดิษฐ์ ศิลปสมบัติ, “คุณสมบัติของผู้แสดงนางยักษ์,” สัมภาษณ์โดย จิรัชญา บุรวัฒน์, 20 ตุลาคม 2549.

4. วัชนิ เมษะมาน, “คุณสมบัติของผู้รับบทบาทนางยักษ์,” สัมภาษณ์โดย จิรัชญา บุรวัฒน์, 12 มกราคม 2559.

การถ่ายทอดกระบวนการรำ โดยผู้ถ่ายทอดควรอธิบายกลวิธีในการรำรวมไปถึงอารมณ์ที่แสดงออกในการแสดง รวมไปถึงการฝึกหัดจิตกริยาแบบตัวนางยักษ์ จากนั้นควรมีการประเมินผล โดยให้ผู้รับการถ่ายทอดปฏิบัติกระบวนการรำทั้งหมดแล้วผู้ถ่ายทอดสังเกตการณ์แสดงของผู้รับการถ่ายทอด และแนะนำข้อควรปรับปรุง สำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียนการวัดผลและประเมินผลคือการสอบปฏิบัติ ซึ่งผู้ประเมินผลควรมีเกณฑ์ในการตัดสินและให้คะแนนอย่างชัดเจนและควรแนะนำข้อดีและข้อควรปรับปรุงของผู้สอบแต่ละคน เพื่อที่ทุกคนจะได้นำข้อแนะนำไปพัฒนาตนเองต่อไป

4. การบรรจุบทเรียนลงในหลักสูตร

สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่งคือ การบรรจุบทเรียนลงในหลักสูตร การบรรจุบทเรียนลงในหลักสูตรของแต่ละสถาบันนั้นควรตระหนักถึงธรรมชาติของผู้เรียน เช่น สถานศึกษาบางแห่งรับผู้เรียนเข้าศึกษาโดยไม่มีการกำหนดด้านคุณสมบัติที่ชัดเจน ไม่ว่าตัวผู้เรียนจะเรียนจบมาด้านใดก็รับเข้าเรียนในสาขาวิชานาฏศิลป์ได้ ทำให้ทักษะของผู้เรียนแตกต่างกันมาก การเรียนการสอนในบางแห่งไม่ได้แยกสอนตามแขนงวิชา จะทำการเรียนรวมกันทั้งสาขาวิชา จึงทำให้มีความหลากหลายเกิดขึ้นภายในชั้นเรียน การเรียนรู้ของผู้เรียนจะเป็นไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล เช่น หากผู้เรียนมีทักษะทางด้านละครรำนาก่อน ในการเรียนเนื้อหาที่เป็นทักษะในการแสดงโขนอาจจะปฏิบัติได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร เนื่องจากความไม่ถนัด ในขณะที่ผู้เรียนผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ อาจปฏิบัติได้ดีกว่า และในทางกลับกันผู้ที่มีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ อาจปฏิบัติเนื้อหาที่เป็นละครรำได้ด้อยกว่าผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านละครรำ หรือในสถานศึกษาบางแห่งรับผู้เรียนที่ไม่เคยมีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยเลยเข้าเรียนในสาขาวิชานาฏศิลป์ การเรียนการสอนจึงล่าช้าและไม่สามารถจะสอนให้ได้อย่างคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนด ดังนั้นในการคัดเลือกหรือการบรรจุบทเรียนควรคำนึงถึงว่าผู้รับการถ่ายทอดซึ่งหมายถึงผู้เรียนว่ามีความเหมาะสมกับทักษะของผู้เรียนหรือไม่ ผู้เรียนสามารถจะเรียนแล้วเกิดผลดีหรือไม่ หรือเรียนแล้วจะเข้าใจได้มากน้อยเพียงใด และที่สำคัญผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพในอนาคตได้หรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้บรรจุบทเรียนลงในหลักสูตรและผู้ที่อยู่ในวงการการศึกษาต้องนำไปพิจารณาใคร่ครวญให้ถี่ถ้วน

จากข้อควรคำนึงถึงทั้ง 4 ข้อ เป็นเพียงข้อแนะนำเบื้องต้นในการคัดเลือกผู้แสดงและแก้ปัญหาในการฝึกหัดและการถ่ายทอดกระบวนการรำกราวนางยักษ์เท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้ถ่ายทอดต้องใช้วิจารณญาณในการแก้ปัญหาซึ่งต้องปรับไปตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ เพราะในการถ่ายทอดแต่ละครั้ง ผู้รับการถ่ายทอดย่อมมีความแตกต่างกัน คือ เป็นคนละคน หรือคนละกลุ่ม ย่อมต้องเผชิญปัญหาที่แตกต่างกัน ดังนั้นสิ่งสำคัญคือวิจารณญาณและวิธีการแก้ไขปัญหาของผู้ถ่ายทอดเอง

การเรียนการสอนทางด้านนาฏศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีความเฉพาะตัวของศาสตร์ ดังนั้นการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอน และวิธีการในการศึกษา เช่น การรำกราวนางยักษ์ซึ่งเป็นการรำที่สำคัญสำหรับตัวนางยักษ์ ผู้ที่รับบทบาทนางยักษ์ทุกคนต้องรำกราวนางยักษ์ได้ ซึ่งการฝึกหัดการรำกราวนางยักษ์มีขั้นตอนในการฝึกหัด ได้แก่ การฝึกหัดเบื้องต้น การถ่ายทอดกระบวนการรำ และการฝึกหัดลีลา และจิตกริยาในการรำและการแสดง ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่าในการฝึกหัดแต่ละครั้งนั้นมักมีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการซึ่งมีสาเหตุจากทั้งตัวของผู้รับการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอด รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งผู้เขียนได้เสนอแนะข้อควรคำนึงถึงในการฝึกหัดไว้เพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหา แต่สิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้ถ่ายทอดที่ต้องปรับไปตามสถานการณ์ของปัญหาที่เผชิญอยู่ และในการฝึกหัดการรำหรือการแสดงชุดอื่น ๆ อาจประสบปัญหาเช่นกัน เพียงแต่ปัญหาที่ประสบอาจแตกต่างกันไปตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากมีการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในแต่ละชุดการแสดง จะเป็นประโยชน์ต่อวงการนาฏศิลป์ รวมไปถึงวงการการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาขานาฏศิลป์ต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

จิรัชญา บุรวัดน์. “นาฏยลักษณ์ของนางยักษ์ในโขนและละครรำ.” วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
ประดิษฐ์ ศิลปสมบัติ, “คุณสมบัติของผู้แสดงนางยักษ์.” สัมภาษณ์โดย จิรัชญา บุรวัดน์. 20 ตุลาคม 2549.
วัชณี เมฆะมาน, “คุณสมบัติ และการฝึกหัดของผู้รับบทบาทนางยักษ์.” สัมภาษณ์โดย จิรัชญา บุรวัดน์. 12 มกราคม 2559.